

Od ladjedelnice v Tržiču do zgodovine slovenskega ribištva v Križu

Po odhodu z bistriške avtobusne postaje smo se čez dobro uro pripeljali v Tržič (Monfalcone), na ogled ladjedelnice Fincantieri, ene največjih ladjedelnic za gradnjo turističnih potniških ladij na svetu. Njena ustanoviteljja, brata Kozulić, doma z Lošinja, sta konec 19. stoletja najprej odprla družinsko podjetje za gradnjo parnikov »Fratelli Cosulich«. Po direktivi AO naj se ladje izdelujejo na domačem terenu, sta nadobudna vizionarja videla priložnost za odprtje večjega podjetja. Ker v okolici Trsta ni bilo primerne ozemlja, sta že na začetku 20. stoletja (leta 1908) umestila novo ladjedelnico v Tržič/Monfalcone. Njeno prvotno ime je bilo Cantiere Navale Triestino; že čez dve leti so v morje spustili prvi parnik »Trieste«. Podjetje je kljub vzponom in padcem vedno ostajalo med najuspešnejšimi. Ko je proizvodnja med 1. svetovno vojno popolnoma obstala, sta jo brata Kozulić ponovno dvignila. Če ni bilo naročil za izgradnjo novih parnikov, so izdelovali tudi podmornice, vlake, hidroplane. Kljub velikim težavam ni bil odpuščen noben delavec, kar kaže poleg njune neverjetne sposobnosti tudi na njuno globoko človečnost in socialni čut za zaposlene. Za delavce so zgradili lične hiše v delavskem naselju Panzano, vodilni so prebivali v vilah, samskim pa so sobe opremili z umivalniki in radiatorji.

Ladjedelništvo v Tržiču se je spet razcvetelo ob izumu dizelskih motorjev.

1959. leta so se vse italijanske ladjedelnice združile v ladjedelniški holding Fincantieri; v njem Tržič še vedno ostaja največja ladjedelnica za izgradnjo križark.

Od 2017. leta so v pritličju impozantne stavbe ob ladjedelnici odprli moderen multimedijiški muzej MuCa, v katerem smo spoznali bogato zgodovino tržiškega ladjedelništva. Med ogledom so nam jo podrobno predstavili prijazni vodiči, ki so nas vodili od interaktivne mize, do časovnega traku, mimo podrobnih ladijskih maket, originalnih predmetov s posameznih ladij za križarjenje ...

Ko smo se zatem z avtobusom peljali po strogo nadzorovanem prostoru same ladjedelnice (Fotografiranje je strogo prepovedano.), smo se zavedali svoje majhnosti ob pogledu na ogromna dvigala in prostorne ladijske segmente, ki so že pripravljene čakali, da jih delavci kot lego kocke vstavijo v nove ladijske lepote. Nekatere so že čakale na nove kupce.

Po premoru ob kavici in izmenjavi vtisov smo nadaljevali pot do Križa, slovenske vasice nad morjem.

Med vožnjo proti tamkajšnjem ribiškem muzeju smo med postankom občudovali monumentalne, ravno odrezane kamnite stene v kamnolomu, bogate z apnencem in ostanki morskih živali, ki dajejo kamnu posebno strukturo. Ta sedimentarna kamnina je zaradi svoje kompaktnosti in odpornosti hvaležen material za obdelavo, zato ni čudno, da je po 2000 letih še vedno cenjena povesod po svetu.

Z avtobusom smo se nato odpeljali do Križa, kjer so leta 2016 odprli etnografski Ribiški muzej tržaškega primorja, ki prikazuje in ohranja tisočletno zgodovino slovenskih ribičev priobalnih vasi: Barkovlje, Kontovel, Križ, Nabrežina, Devin in Štivan. Zaslugo za uresničitev tega projekta ima skupina gorečih in vztrajnih domačinov (med njimi je bil tudi inž. Franko Košuta), ki ni imela lahkega dela, saj je morala celih šestnajst let neutrudno premagovati nove in nove ovire, da bi njena zamisel končno obrodila sadove in iztrgala času dragocene dokaze o sami dejavnosti in trdem življenju slovenskih ribiških družin na tem območju.

Na začetku vasi nas je prijazno sprejel g. Franko Košuta, predsednik muzeja in obenem naš vodnik, ki najbolje pozna zgodovino muzeja in razstavljenе eksponate v njem. Med potjo proti muzeju nas je opozoril na razliko v gradnji – tesno stisnjene ribiške hiše niso imele

borjačev in pomožnih objektov, kot so jih imela kmečka poslopja.

Ob cerkvici sv. Roka je na levi strani vhoda zanimiv kip sedečega berača. V naročju drži torbo z režo; skozi njo so verniki spuščali denar, ki ga je duhovnik razdelil med siromake. Kako izvirno!

Kmalu smo se znašli na terasi kulturnega doma Alberta Sirka s čudovitim razgledom na celoten Tržaški zaliv in se po stopnicah spustili do muzeja. G. Franko je neusahljiv vir pripovedovanja, bogat z izkušnjami, čemur se ne čudimo, saj je bil aktivno prisoten v vseh fazah nastajanja muzeja. V njem so zbrani neprecenljivi razstavniki predmeti, ki so bili v uporabi med letoma 1890 in 1950, makete plovil (čupa, ščifa, bragoc, top), fotografije, risbe, dokumenti, orodja in pripomočki, potapljaška obleka ... Vsakdo izmed nas je s seboj odnesel kopico trenutnih vtisov in jih vnesel svoje nove spomine. Vem, da bi vsi imeli o njih veliko povedati zaradi bogate zapuščine v muzeju, ki je vsekakor vredna ogleda.

Zlata nit sobotne ekskurzije je bila naša vodnica, prof. Ljuba Medak. Hvaležni smo ji za njeno strokovno vodenje, oplemeniteno s širokim predznanjem, za njeno živo in sproščeno pripovedovanje, ki ga zna poživiti z duhovitimi dovtipi. Odličen vodič je namreč bogata prednost vsakega načrtovanega potovanja.

N. L. Ujčič